

ПІСЛЯМОВА

І пригадав я собі Приходьків. То ж їх «готель», напевне, обернувся в порох. Це тут зовсім близько...

І що бачу далі? О, диво! На другому боці каналу, зовсім близько, обсіпана звалищами, ніби недоторкнута, та сама півруїна готельчика «Гохшпіц», де живуть наші бандуристи. Це неймовірно. Це більше, ніж неймовірно... Це Чудо! Навкруги огонь, дим і звалища, а вона стоїть...

А все-таки є над нами якась опіка... Опіка вищої сили.

6 лютого. Кілька днів мовчанки. Не війни, а моєї... Не знаю, що сказати, не маю слів. А також бракує сили. Над світом повисла суцільна злоба. Все здається, що місто оточують, що ми знайдемо тут свій кінець. І всі намагаються влаштувати свій виїзд. Чи вдасться це зробити і куди? Всі двірці розбиті. Люди тисячами, обвантажені клунками, кудись ідуть і десь там сідають на потяг.

9 лютого. Таня вже вдома. Не людина, а тінь. Та і я не кращий. Та і всі в Берліні. По вулицях ходять тіні...

10 лютого. Мешкання своє лишаємо. Наш колишній готель розметений бомбою. Ми з Танею дивимося на себе і сміємося. Що з нас лишилось? Де ми поділись? Та ж ще недавно ми походили на людей.

11 лютого. Вечір, темно. Ми сидимо у вагоні втікачів. Все тікає з Берліна. Там вже большевики.

Прощай, Берліне, і хто зна, чи не назавжди. Останнє, що ми там бачили, – це будівництво барикад на вулицях. Не допоможе! Ти вже труп! І хто нам скаже, чому нам судилося бачити тебе якраз у такій подобі.

Потяг рушив. Прощай, Берліне, прощай! Бідний, трагічний, неіснуючий.

*Фото з особистого фонду У. Самчука, надані Н.І. Лисенко, –
хранителькою фондів відділу рукописів і текстології
Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України*

Ці щоденникові записи – ще одне свідчення історії та жахів Другої світової війни, збережені літературою. Мабуть, не можна будувати повних аналогій картини зруйнованого в 1945-му Берліна зі зруйнованими містами в Україні 2022 р. Але досвід, який ми отримали зараз, показує, що війна – це суцільне зло, яке породжує страждання ні в чому не винних людей.

Шкода пам'яток культури, шкода цивільних. Нацистська Німеччина не сповідувала ті демократичні цінності, які сповідує Україна. Ми ні на кого не нападали, не культивували нацизм. Наші війська не здалися і витримують навалу ворогів з РФ.

Берлін 1945-го – це символ поразки у тій війні. Війни породжують тоталітарні й авторитарні режими, які прискорюють свою загибель. Така перспектива, як руйнування Берліна, чекає й на Москву.

Після виїзду з Берліна Улас Самчук – автор щоденникових записів – ще три роки жив у Німеччині, в таборах Ді-Пі [табори переселенців, тобто переміщених осіб, від англ. Displaced Persons – D.P. – *О.С.*]. Він – яскравий представник покоління інтелектуальної еліти українців-вигнанців, які змогли в неможливих умовах воєнного лихоліття залишитися носіями української європейської ментальності. Ці люди зберегли і розвинули далі спадщину української національної культури. Творчість Уласа Самчука – це символ колосального зусилля людей, які творили Україну в духовних і культурних вимірах, і сприяли побудові України модерної.

У 1948-му У. Самчук переїхав до Канади. Там став засновником Організації українських письменників в екзилі «Слово» (1954). Там написав свої головні романи про долю української людини в ХХ ст. В Радянському Союзі його творчість була заборонена (книжки зберігалися в спецфондах). Від 1991-го вони стали входити до наукового і культурного обігу в незалежній Україні.

Об'єднання українських письменників в таборах Німеччини 1945-48 «Український Мистецький Рух» (МУР).
З'їзд у Аугсбурзі, Німеччина, 1946 р.

Передній ряд від ліва: Іван Багряний, Юрій Лавриненко, Дивнич, Олекса Кобець, Олекса Веретенченко, Леонід Білецький, Улас Самчук, Людмила Івченко-Коваленко, Тодось Осьмачка (в береті), Олена Кисілівська, за нею в капелюсі Федір Дудко, Невідома дівчина, за нею Михайло Зеров-Орест, Святослав Гординський, Володимир Кіршак (Вадим Лесич), за ним Олекса Стефанович.